

**ВИТАМИН КОМПЛЕКСЛИ ОЗУҚА ҚЎШИМЧАЛАРИНИНГ БРОЙЛЕР
ТОВУҚЛАРИ ФИЗИОЛОГИК КЎРСАТКИЧЛАРИГА ТАЪСИРИ**

Абдиримова Кумушой Ҳасановна
Илмий раҳбар: Бозоров Б М

Аннотация: Ушбу тезисда витамин комплексли озуқа қўшимчалари таркибидаги В гуруҳи витаминларининг бройлер товуқлари физиологик кўрсаткичларига таъсири адабиётлар таҳлили асосида ёритилган. Бройлер товуқларини интенсив парвариш қилиш шароитида организмда кечадиган моддалар алмашинуви жараёнларини меъёрлаштиришда В гуруҳи витаминларининг аҳамияти муҳим эканлиги илмий манбалар асосида таҳлил қилинган. Тезисда тиамин, рибофлавин, ниацин, пантотен кислотаси, пиридоксин, биотин, фолий кислотаси ва цианкобаламин каби витаминларнинг организмдаги биокимёвий жараёнлар, энергия алмашинуви, қон ҳосил бўлиши ва иммунитет тизими фаолиятидаги роли кўриб чиқилган. Адабиётлар таҳлили натижалари В гуруҳи витаминлари билан бойитилган озуқа қўшимчалари бройлер товуқларининг ўсиш суръати, қон кўрсаткичлари ва умумий физиологик ҳолатига ижобий таъсир кўрсатишини тасдиқлайди. Шунингдек, ушбу витаминлар организмда моддалар алмашинуви жараёнларини фаоллаштириб, парранда маҳсулдорлигини ошириш ва физиологик барқарорликни таъминлашда муҳим аҳамиятга эга эканлиги асосланган.

Калит сўзлар: бройлер товуқлари, витамин В комплекси, озуқа қўшимчалари, физиологик кўрсаткичлар, моддалар алмашинуви, иммунитет, паррандачилик, маҳсулдорлик.

Замонавий паррандачилик саноатида бройлер товуқларини қисқа муддатда юқори маҳсулдорлик билан парвариш қилиш масаласи муҳим илмий ва амалий аҳамиятга эга. Бройлер товуқлари интенсив ўсиш хусусиятига эга бўлгани сабабли уларнинг озиклантириш тизимида витаминлар, айниқса, В гуруҳи витаминларининг етарли миқдорда бўлиши катта аҳамият касб этади. Интенсив ўсиш даврида парранда организмда моддалар алмашинуви жараёнлари юқори суръатда кечади, бу эса организмнинг биологик фаол моддаларга бўлган эҳтиёжини янада оширади. Шу нуқтаи назардан қараганда, витамин комплексли озуқа қўшимчаларидан фойдаланиш бройлер товуқларининг физиологик ҳолатини барқарорлаштириш, ўсиш суръатини ошириш ва маҳсулдорлигини таъминлашда муҳим омил ҳисобланади. Паррандачиликда витаминлар парранда организмда кечадиган биокимёвий ва физиологик жараёнларни мувофиқлаштирувчи асосий омиллардан бири ҳисобланади. Айниқса, В гуруҳи витаминлари энергетик алмашинув, ферментатив реакциялар, оксил ва углеводлар метаболизми, асаб тизими фаолияти ҳамда қон ҳосил бўлиш

жараёнларида муҳим роль ўйнайди. Бройлер товуқлари организмда ушбу витаминлар организмнинг нормал ривожланиши, тўқималарнинг ўсиши ва физиологик барқарорликни таъминлашда иштирок этади. В гуруҳи витаминлари табиий ҳолда турли озуқа манбаларида учраса-да, интенсив парвариш шароитида уларнинг қўшимча равишда озуқага киритилиши юқори самара беради.

Илмий тадқиқотлар шуни кўрсатадики, В гуруҳи витаминлари таркибига тиамин (В₁), рибофлавин (В₂), ниацин (В₃), пантотен кислотаси (В₅), пиридоксин (В₆), биотин (В₇), фолий кислотаси (В₉) ва цианкобаламин (В₁₂) киради. Ушбу витаминлар организмда моддалар алмашинувини тартибга солувчи коферментлар таркибига кириб, турли биологик реакцияларда иштирок этади. Бройлер товуқларида ушбу витаминларнинг етишмаслиги ўсиш суръатининг пасайиши, озуқанинг етарли даражада ўзлаштирилмаслиги, асаб тизими фаолиятининг бузилиши ва иммунитетнинг сусайишига олиб келиши мумкин. Шу сабабли замонавий паррандачилик амалиётида В гуруҳи витаминлари билан бойитилган витамин комплексли озуқа қўшимчалари кенг қўлланилмоқда. Адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, бройлер товуқларининг рационига В гуруҳи витаминларини киритиш уларнинг физиологик кўрсаткичларига ижобий таъсир кўрсатади. Хусусан, тиамин организмда углеводлар алмашинувида иштирок этиб, энергия ҳосил бўлиш жараёнида муҳим роль ўйнайди. Тиамин етишмовчилиги ҳолатида бройлер товуқларида асаб тизими фаолиятида ўзгаришлар, ҳаракат координациясининг бузилиши ва ўсиш жараёнининг секинлашиши кузатилади. Рибофлавин эса хужайраларда энергия алмашинувини таъминловчи ферментлар таркибига киради ва организмдаги оксидланиш-қайтарилиш реакцияларида иштирок этади. Рибофлавин етишмовчилиги бройлер товуқларида дерматит, ўсишнинг сусайиши ва нерв тизимида функционал ўзгаришларга сабаб бўлиши мумкин.

Ниацин ёки никотин кислотаси организмда энергетик метаболизм жараёнларида муҳим аҳамиятга эга бўлиб, хужайралардаги оксидланиш реакцияларини тартибга солишда иштирок этади. Адабиётларда қайд этилишича, бройлер товуқлари рационига ниацин микдорининг камлиги ҳазм қилиш жараёнларининг бузилиши ва ўсиш суръатининг пасайишига олиб келади. Пантотен кислотаси эса коэнзим-А таркибига кириб, ёғ кислоталари ва углеводлар метаболизмида иштирок этади. Бу витаминнинг етишмаслиги бройлер товуқларида тери ва шиллик қаватлар ҳолатининг ёмонлашиши ҳамда умумий физиологик ҳолатнинг пасайишига сабаб бўлиши мумкин.

Пиридоксин аминокислоталар алмашинувида муҳим роль ўйнайди ва оксил синтези жараёнида иштирок этади. Бройлер товуқларида пиридоксин етишмовчилиги ҳолатида асаб тизими фаолиятида бузилишлар ва қон ҳосил бўлиш жараёнида ўзгаришлар кузатилади. Биотин эса тери, патлар ва тирноқ тўқималарининг ривожланишида муҳим аҳамиятга эга. Адабиётларда биотин танқислиги бройлер товуқларида дерматологик

Ўзгаришлар ва патлар ривожланишининг бузилиши билан боғлиқлиги қайд этилган. Фолий кислотаси қон ҳосил бўлиш жараёнида иштирок этиб, эритроцитлар синтезида муҳим роль ўйнайди. Унинг етишмаслиги анемия ҳолатларига олиб келиши мумкин. Цианкобаламин ёки витамин В₁₂ эса организмда қон ҳосил бўлиш, асаб тизими фаолияти ва нуклеин кислоталар синтезида иштирок этади. Илмий тадқиқотларда бройлер товуқларида витамин В₁₂ рационига қўшилганда қон таркиби кўрсаткичлари яхшиланиши, гемоглобин миқдорининг ортиши ва умумий физиологик ҳолатнинг барқарорлашиши кузатилгани қайд этилган. Шунингдек, ушбу витаминнинг қўлланилиши бройлер товуқларида озуканинг ўзлаштирилиш даражасини ошириши ва кунлик вазн қўшиш кўрсаткичларини яхшилаши мумкин.

Адабиётлар шарҳи натижалари шуни кўрсатадики, В гуруҳи витаминлари бройлер товуқлари организмда моддалар алмашинуви жараёнларининг барқарор кечишини таъминлайди, ферментатив фаолликни оширади ва организмнинг физиологик барқарорлигини мустаҳкамлайди. Ушбу витаминлар билан бойитилган рацион бройлер товуқларининг қон кўрсаткичларини яхшилайди, иммунитетни мустаҳкамлайди ва стресс омилларига чидамликни оширади. Шу билан бирга, В гуруҳи витаминларини озукка киритиш бройлер товуқларининг ўсиш суръатини ошириш, тирик вазнини кўпайтириш ва маҳсулдорлигини юқори даражада таъминлашга хизмат қилади.

Замонавий паррандачилик амалиётида витамин комплексли озукка қўшимчаларидан мақсадли фойдаланиш бройлер товуқларини парвариш қилиш технологиясининг муҳим таркибий қисми ҳисобланади. В гуруҳи витаминларининг рационда етарли миқдорда бўлиши парранда организмда физиологик жараёнларнинг мувозанатли кечишини таъминлайди ва умумий маҳсулдорлик кўрсаткичларининг ортишига хизмат қилади. Шу нуқтаи назардан қараганда, витамин В комплекс гуруҳи асосида ишлаб чиқилган озукка қўшимчаларини қўллаш бройлер товуқларининг физиологик кўрсаткичларини яхшилаш ва паррандачилик тармоғида юқори иқтисодий самарадорликка эришишда муҳим аҳамиятга эга ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Абдуллаев Н., Турсунов С. Паррандачилик асослари. – Тошкент: Фан ва технология, 2019. – 312 б.
2. Рахимов Қ., Холматов Ш. Қишлоқ хўжалик ҳайвонларини озиклантириш. – Тошкент: Ўқитувчи, 2018. – 284 б.
3. Мирзаев Б. Паррандачилик технологияси. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2020. – 256 б.
4. Худайбердиев А., Каримов Б. Ветеринария ва зоогигиена асослари. – Тошкент: Тафаккур бўстони, 2017. – 298 б.
5. Эргашев Э., Норбоев А. Қишлоқ хўжалик ҳайвонлари физиологияси. – Тошкент: Фан, 2016. – 320 б.